

Sigrid Nunez

PRIETENUL

Traducere din limba engleză de Iulia Gorzo

ÎN CALIFORNIA ANILOR '80, FOARTE MULTE femei cambodgiene au ajuns la doctor cu aceeași problemă: nu vedeau. Toate erau refugiate de război. Înainte de a fugi din țară, asistaseră la atrocitățile care i-au făcut celebri pe Khmerii Roșii, ce deținu-seră puterea din 1975 până în 1979. Multe dintre ele fuseseră violate, torturate sau brutalizate în alte feluri. Majoritatea asistaseră la uciderea celor dragi. O femeie care nu-și revăzuse niciodată soțul și cei trei copii după ce fuseseră luați de soldați a povestit că-și pierduse vederea după ce plânsese în fiecare zi timp de patru ani. Nu era singura care părea să fi plâns până la orbire. Altele vedeau încetșosat sau parțial, având privirea tulburată de umbre și dureri.

Medicii care le-au examinat pe femei – în jur de o sută cincizeci de cazuri – n-au găsit nimic anormal la ochii lor. Testele ulterioare au arătat că și creierul le funcționa normal. Dacă femeile spuneau adevărul – ceea ce unii puneau la îndoială, bănuindu-le că se prefac ca să primească atenție sau în speranța că vor

căpăta ajutor pentru dizabilitate –, singura explicație rămânea orbirea psihosomatică.

Cu alte cuvinte, mințile femeilor, forțate să cuprindă atâta oroare și ajungând la limită, reușiseră să stingă lumina.

A FOST ULTIMUL LUCRU DESPRE CARE AM VORBIT cu tine când încă trăiai. După care a mai fost doar e-mailul tău cu lista de cărți care, după părerea ta, mi-ar fi putut fi de folos pentru cercetare. Plus urări de la mulți ani, în ton cu sezonul.

NECROLOGUL TĂU A APĂRUT CU DOUĂ GREȘELI. Data la care te-ai mutat de la Londra la New York – o diferență de un an. Numele de fată al Soției Numărul Unu scris greșit. Mici erori care aveau să fie corectate mai târziu, însă despre care știam cu toții că te-ar fi scos din sărite.

Dar la parastasul tău am prins din zbor ceva ce te-ar fi amuzat:

Aș vrea să mă rog.

Și cine te împiedică? *EL*.

Te-ar fi, te-ar fi. Condiționalul e timpul morților, timpul irealului. Dar mai e și sentimentul

extraordinar că ai devenit omniscient, că nu-ți putem ascunde nimic din ce facem, gândim sau simțim. Sentimentul extraordinar că citești aceste cuvinte, că le cunoști înțelesul chiar înainte să le scriu.

E ADEVĂRAT CĂ, DACĂ PLÂNGI SUFICIENT DE tare și de mult timp, te poți alege cu probleme de vedere.

Era în miezul zilei, dar eu stăteam întinsă în pat. De la atâta plâns, mă durea capul, îmi zvâcnea dureros de zile-n șir. M-am ridicat și m-am dus să mă uit pe geam. Era încă iarnă, la fereastră era frig, trăgea curentul. Dar senzația era plăcută – la fel cum mi-a plăcut și să-mi lipesc fruntea de geamul înghețat. Clipeam întruna, dar ochii nu mi se limpezeau. M-am gândit la femeile care plânseseră până orbiseră. Am clipit iar și iar, tot mai speriată. Apoi te-am văzut. Erai îmbrăcat cu jacheta ta maro de aviator, vintage, cea care-ți era prea strâmtă – dar îți stătea cu atât mai bine – și aveai părul brunet, des și lung. Așa mi-am dat seama că sigur ne întorseserăm în timp. Mult. Aproape treizeci de ani.

Unde te duceai? Nicăieri anume. N-aveai nicio treabă, nicio întâlnire. Te plimbai pur și simplu, cu mâinile în buzunar, bucurându-te de priveliștea

străzii. Așa erai tu. *Dacă nu pot să mă plimb, nu pot să scriu.* Lucrai diminețile până în momentul inevitabil când păreai să nu mai poți scrie nici măcar o propoziție, și atunci ieșeai și te plimbai kilometri întregi. Nenorocite mai erau zilele când îți stătea în cale vremea rea (ceea ce totuși se întâmpla rar, pentru că nu te deranjau frigul sau ploaia, doar o furtună adevărată te putea descuraja). Când te întorceai, te așterneai iar la lucru, încercând să păstrezi ritmul plimbării. Și cu cât îl păstrai mai bine, cu atât mai bine scriai.

Pentru că ritmul e totul, așa spuneai. Propozițiile bune încep cu un tempo.

AI PUBLICAT UN ESEU, „CUM SĂ FII *FLÂNEUR*“, despre obiceiul de a hoinări și a căsca gura prin oraș și despre locul său în cultura literară. Ți-ai atras unele săgeți pentru că te-ai întrebat dacă e posibil să existe și *flâneuse*. După părerea ta, o femeie nu poate rătăci pe străzi în același fel și cu aceeași dispoziție ca un bărbat. O femeie pieton are să fie în permanență deranjată – de priviri insistente, comentarii, fluierături, pipăieli. Femeia e învățată de mică să fie în gardă: oare tipul ăla s-a apropiat prea mult? Oare tipul ăla o urmărește? Așadar, cum să se relaxeze suficient ca să

ajungă la senzația pierderii de sine, la simpla bucurie de a fi, care e idealul adevăratei *flânerii*?

Ai conchis că, pentru femei, echivalentul cel mai probabil e mersul la cumpărături – mai exact, genul de raită prin magazine pe care o dăm atunci când nu vrem să cumpărăm ceva anume.

Eu una ți-am dat dreptate pe toată linia. Știu o mulțime de femei care trebuie să-și adune curajul de fiecare dată când ies din casă, ba chiar și câteva care evită să iasă. Bineînțeles, femeia n-are decât să aștepte până când ajunge la o anumită vârstă, când devine invizibilă, și gata, a rezolvat problema.

Și a se nota că ai folosit cuvântul *femei* când de fapt te refereai la femei tinere.

În ultima vreme m-am plimbat mult, dar n-am scris. Am depășit termenul. Am primit o amânare pentru doliu. Am ratat și următorul termen. Acum, redactorul-șef crede că trag chiulul.

N-AM FOST SINGURA CARE A FĂCUT GREȘALA să creadă că, din moment ce vorbeai mult despre asta, n-aveai să treci la fapte. Și, la urma urmei, nu erai tu cea mai nefericită persoană pe care o cunoșteam. Nu erai nici cel mai deprimat (gândește-te la G, la D sau

la T-R). Și nici măcar – oricât de ciudat sună acum – cel mai înclinat spre sinucidere.

Din cauza momentului, atât de aproape de începutul anului, pare posibil să fi fost o hotărâre luată de Anul Nou.

LA UN MOMENT DAT, CÂND AI ABORDAT SUBIECTUL, ai spus că n-o faci din cauza studenților. Te preocupă, desigur, efectul pe care un astfel de exemplu l-ar fi putut avea asupra lor. Cu toate astea, nu ne-am făcut deloc griji anul trecut, când te-ai lăsat de predat, chiar dacă știam că-ți place să predai și că ai nevoie de bani.

Altă dată ai spus că, pentru o persoană ajunsă la o anumită vârstă, ar putea fi o decizie rațională, o alegere perfect rezonabilă, ba chiar o soluție. Ceea ce nu se poate spune atunci când o persoană tânără se sinucide, care nu poate fi decât o greșeală.

ODATĂ NE-AI FĂCUT SĂ MURIM DE RÂS CU replica: *Cred c-aș prefera o viață-nuvelă.*

TE UNGEAU PE SUFLET CUVINTELE LUI STEVIE Smith, „Moartea e singurul zeu care trebuie să vină

când îl chemi“, ca și diferitele moduri în care oamenii spuseseră că nu și-ar putea continua viața dacă n-ar exista sinuciderea.

PLIMBÂNDU-SE ÎMPREUNĂ CU SAMUEL BECKETT într-o dimineață frumoasă de primăvară, unul dintre prietenii lui îl întrebase: Nu-i așa că te simți recunoscător că trăiești într-o zi ca asta? Să nu exagerăm, replicase Beckett.

ȘI NU TU NE-AI POVESTIT CĂ TED BUNDY¹ LUCRASE la o linie telefonică pentru prevenirea suicidului?

Ted Bundy.

Bună. Mă cheamă Ted și sunt aici să te ascult. Ia spune.

AM FOST SURPRINȘI CĂ AVEA SĂ SE ȚINĂ O CEREMONIE de comemorare. Știam de la tine că n-ai fi vrut în niciun caz așa ceva; simpla idee te dezgusta. Oare Soția Numărul Trei trecuse asta cu vederea în mod

¹ Celebru ucigaș în serie american din anii '70, condamnat și executat pe scaunul electric.

deliberat? Poate pentru că n-ai lăsat scris? Ca majoritatea sinucigașilor, n-ai lăsat bilet. N-am înțeles nicio dată de ce i se spune *bilet*. Sunt convinsă că nu toate sunt scurte.

În germană i se spune *Abschiedsbrief*: scrisoare de adio. (Mai bine.)

MĂCAR ȚI-A FOST RESPECTATĂ DORINȚA DE A FI incinerat și n-a existat înmormântare, nu s-a ținut shiva¹. Necrologul a pus accentul pe ateismul tău. *Între religie și cunoaștere*, spunea el, *omul trebuie să aleagă cunoașterea*.

Ce ridicol e să afirmi așa ceva dacă ai cât de cât habar de istoria evreilor, comentase cineva.

PÂNĂ LA CEREMONIA DE COMEMORARE, ȘOCUL se atenuase. Lumea se distra speculând cum avea să fie cu toate soțiile în aceeași cameră. Asta fără a pune la socoteală iubitele (care nici n-ar fi intrat toate în aceeași cameră, cum se glumea).

Cu excepția prezentării de diapozitive, o evocare percutantă a tinereții și a frumuseții pierdute, a fost

¹ Perioadă de doliu în iudaism.

ca o reuniune literară obișnuită. Lumea care socializa la recepție a discutat despre bani, premii literare compensatorii și despre cea mai recentă cronică de tipul „să crăpi, scriitorule”. În cazul nostru, eticheta interzicea lacrimile. Oamenii au folosit ocazia ca să mai cunoască lume și să mai afle noutăți. Indiscrețiile Soției Numărul Doi din articolul memorial au fost primite cu bârfe și clătinări din cap (mai ales că mai nou se zvonește că ar vrea să-l transforme în carte).

Trebuie spus că Soția Numărul Trei era strălucitoare, deși avea o strălucire rece, de lamă. Îndrăznești numai să vă uitați cu milă la mine, anunța atitudinea ei, și să insinuați că am vreo urmă de vină, că vă tai.

M-a impresionat când m-a întrebat cum îmi merge cu scrisul.

Abia aștept să citesc, a spus ea nesincer.

Nu sunt convinsă c-o să termin, am zis.

O, dar știi că el ar fi vrut să termini. (*Ar fi.*)

Obiceiul ei deconcertant de a clătina încet din cap când vorbește, de parc-ar nega fiecare cuvânt în timp ce-l rostește.

S-a apropiat cineva semi-celebru. Pot să te sun? m-a mai întrebat ea, înainte să se îndepărteze.

Am plecat devreme. Mă îndreptam spre ieșire când am auzit pe cineva spunând: Sper ca la înmormântarea mea să vină mai multă lume.